

Mr.sci. Slobodan Stanišić*

O KONKURENCIJI PRAVA NA NAKNADU ŠTETE I PRAVA NA OSIGURANU SUMU*

Rezime

U radu su izložena razmatranja o pravu kumulacije zahtjeva za naknadu štete i osigurane sume sa posebnim osvrtom na dozvoljenost kumulacije osigurane sume iz ugovora o kolektivnom osiguranju radnika od posljedica nesrećnog slučaja i novčane naknade nematerijalne štete koja je prouzrokovana događajem koji predstavlja osigurani slučaj.

Ključne riječi: ŠTETA, NAKNADA, OSIGURANJE, SUMA, KUMULACIJA

1. UVOD

Kada pretrpi kakvu štetu, oštećeni stiče prema odgovornom licu zahtjev da traži naknadu štete. Taj materijalno-pravni zahtjev oštećenog ima svoj pravni osnov u opštim pravilima o građanskoj odgovornosti za štetu.

Lice koje je odgovorno za štetu dužno je istu oštećenom i nadoknaditi.

Ako je oštećeno lice zaključilo neki od ugovora o osiguranju imovine ili osiguranju lica, ono stiče iz osnova zaključenih ugovora o osiguranju i zahtjev prema osiguravaču za isplatu osigurane sume ugovorene za odnosni vid osiguranja.

U slučaju ugovora o osiguranju od odgovornosti, oštećeno treće lice stiče sopstveno pravo na naknadu štete iz osiguranja i pravo na “actio directa” prema osiguravaču, iako sa osiguravačem nije zaključilo ugovor o osiguranju.

U ovom slučaju, štetu za koju je odgovoran osiguranik koji se osigurao od odgovornosti, umjesto njega, će nadoknaditi

* Advokat i urednik časopisa „ADVOKATURA“ koji izdaje Advokatska Komora Republike Srpske, ul.Karađorđeva 41, 78 250 Laktaši, e-mail: advokat@blic.net

* Referat je izložen na VIII međunarodnom Savjetovanju na temu „Aktuelni problemi naknade štete i osiguranja“ održanom 20-22.09.2005 godine u Budvi (Republika Crna Gora)

osiguravajuće društvo, ukoliko se tom društvu oštećeni obratio sa zahtjevom za naknadu štete.

Dakle, oštećeni ima mogućnost da povodom istog događaja u kojem je pretrpio štetu, zahtjeva naknadu štete po dva osnova i to:

- po osnovu građansko-pravne odgovornosti za štetu - **od odgovornog lica**,
- po osnovu osiguranja - **od osiguravajućeg društva**.

Kada kažemo “**po osnovu osiguranja**” mislimo na pravni osnov koji oštećeni crpi iz ugovora o osiguranju kojeg je on sam zaključio sa osiguravajućim društvom ili pak ugovora o osiguranju koji je neko drugi zaključio u njegovu korist, a takođe i na pravni osnov sadržan u samom zakonu, u slučaju osiguranja od odgovornosti.

U ovakvim situacijama, s razlogom se postavlja pitanje, da li oštećeni može oba zahtjeva da ostvari u punom iznosu istovremeno, odnosno **da li ima pravo kumulacije?**

Predmet ovoga rada je upravo pokušaj da se odgovori na izneseno pitanje, stim što će se razmatranja u istome prije svega baviti mogućnošću kumulacije iznosa naknade nematerijalne štete koji pripada oštećenom po opštim pravilima o odgovornosti za štetu i iznosa osigurane sume koji bi trebao da pripadne oštećenom u slučaju koji je predviđen ugovorom o kolektivnom osiguranju radnika od posljedica nesrećnog slučaja (nezgode).

2. POJAM I DOZVOLJENOST KUMULACIJE NAKNADE ŠTETE I OSIGURANE SUME

Kumulacija naknade štete i osigurane sume, znači istovremeno ostvarivanje naknade po oba pravna osnova (*dakle i po osnovu odgovornosti za štetu i po osnovu osiguranja*), odnosno ostvarivanje oba prava u cjelini, tako da oštećeni iz oba osnova dobije više nego što iznosi šteta koju je pretrpio.

Nasuprot, iznesenom, ne radi se kumulaciji ako oštećeni pored naknade iz osiguranja kojom je samo djelimično pokrio štetu, traži od štetnika razliku do pune naknade štete.

Na izneseni način, kumulaciju definiše i naša pravna teorija i praksa.¹

¹ Šulejić P. u djelu “Pravo osiguranja”, str.266, Pravni fak.Beograd-Centar za publikacije i “Dosije”, Beograd 1997; Jankovec I. u djelu: “Obavezno osiguranje za štete od motornih vozila”, str.br.105, Savremena Administracija, Beograd 1977; Vrhovni privredni sud u presudi Sl.1216/71 od 23.111972 g.

Za odgovor na pitanje u kojim slučajevima je kumulacija naknade štete i osigurane sume dozvoljena , a u kojim to nije , od značaja je pravna priroda svakog pojedinog pravnog osnova na kojem oštećeni zasniva svoj zahtjev.

Osnovi koji imaju pravnu prirodu naknade štete i za cilj obeštećenje ne mogu se kumulirati, jer se oštećenom šteta nadoknađuje samo jedanput.

Nasuprot tome, osnovi koji takav karakter nemaju, već predstavljaju kontraprestaciju plaćenju premiji osiguranja, mogu se kumulirati.

Iz iznesenih razloga , a prema najviše prihvaćenom shvatanju pravne doktrine² potrebno je sa sigurnošću prosuditi da li zaključeni ugovor o osiguranju iz kojeg proističe pravo korisnika osiguranja na osiguranu sumu , ima karakter *ugovora o osiguranju imovine* ili pak *ugovora o osiguranju lica*.

Naime , *osiguranje imovine* ima reparacioni (obeštećujući) karakter , a isplata osigurane sume ima karakter naknade štete , pa se kod svih osiguranja imovine u koja spada i osiguranje od odgovornosti , kumulacija osigurane sume i naknade štete zabranjuje , jer bi istovremenim ostvarivanjem naknade štete i osigurane sume oštećeni ostvario više nego što šteta nominalno iznosi , čime bi bilo povređeno opšte usvojeno načelo našeg odštetnog prava da iznos naknade štete ne može biti veći od štete koju je oštećeni pretrpio, a pogodovalo bi se i neosnovanom bogaćenju.

Kod osiguranja imovine se kumuliranje zabranjuje kroz pravo osiguravača na subrogaciju u prava osiguranika prema odgovornom licu. To proističe iz odredbe čl.939 st.1 ZOO.³

Dakle , onoga trenutka kada je osiguravač platio naknadu iz osiguranja (osiguranu sumu) , za osiguravača nastaju , a za osiguranika, prestaju, po samom zakonu, do visine osigurane sume, sva prava prema licu odgovornom za štetu.

To znači da je navedenom zakonskom odredbom osiguraniku kao oštećenom licu zabranjeno da kumulira naknadu iz osiguranja i naknadu štete od lica odgovornog za štetu.

² Tako: Šulejić P. , o.p. cit. , str.268 ; Jankovec I. , o.p. cit , str.105 ; Vidi i "Komentar Zakona o obligacionim odnosima", str. 1549, grupa autora , Izdanje "Savremena administracija" Beograd , 1995 ; Cigoj S. "Komentar obligacijskih razmerij" , str.2547-2548 , Izdanje ČZ Uradni list SR Slovenije, Ljubljana 1986 ; Blagojević B. – Krulj V. "Komentar Zakona o obligacionim odnosima" , str.533 , Izdanje "Savremena administracija" Beograd , 1980.

³ "Isplatom naknade iz osiguranja prelaze na osiguravača , po samom zakonu , do visine isplaćene naknade sva osiguranikova prava prema licu koje je po ma kom osnovu odgovorno za štetu."

Međutim, ako se radi o **osiguranju lica** koje podrazumjeva **osiguranje života i osiguranje od posljedica nesrećnog slučaja**, kumulacija naknade štete i osigurane sume je, po pravilu, dozvoljena, jer osigurana suma kod osiguranja lica nema karakter naknade štete, već karakter kontraprestacije plaćenju premiji osiguranja.

Kod osiguranja lica , za razliku od imovinskih osiguranja, osiguravaču je, izričito zabranjeno da se subrogira u prava osiguranika prema trećem odgovornom licu⁴ , a

osiguraniku je priznato pravo da zahtjeva štetu od lica odgovornog za štetu i to nezavisno od njegovog prava na osiguranu sumu⁵ .

Dozvoljenost kumulacije se kod osiguranja lica opravdava , prije svega , time što *“osiguranik ne ostvaruje dva puta naknadu iste štete , jer ovdje i nije reč o naknadi štete , niti osiguranje ima karakter obeštećenja”* , kao i činjenicom da i *“pored postojanja osiguranja u potpunosti ostaje očuvano pravo oštećenog lica na naknadu po osnovu građanske odgovornosti , jer bi u protivnom osiguranje dobilo funkciju osiguranja od odgovornosti štetnika.”*⁶

Međutim , od pravila da je kumulacija dozvoljena kod osiguranja lica , postoji značajan izuzetak , predviđen Zakonom o obligacionim odnosima.⁷

To će biti slučaj kod nekih ugovora o osiguranju od posljedica nesrećnog slučaja (nezgode).

Za prosuđivanje o dozvoljenosti kumulacije naknade štete i osigurane sume od ključnog značaja je pravilno utvrđivanje pravne prirode ugovora o osiguranju od posljedica nesrećnog slučaja.

Naime , pomenuti ugovori o osiguranju, bez obzira na činjenicu što po svom nazivu spadaju u kategoriju ugovora o osiguranju lica, ponekad imaju obilježja ugovora o osiguranju imovine jer se isplatom ugovorene sume pokrivaju neki vidovi materijalne štete koju je oštećeni pretrpio zbog nastupanja osiguranog slučaja.

⁴ U odredbi st.1 čl.948 Zakona o obligacionim odnosima je izričito podvučeno da *“ U osiguranju lica , osiguravač koji je isplatio osiguranu svotu ne može ni po kom osnovu imati pravo na naknadu od trećeg lica odgovornog za nastupanje osiguranog slučaja.”*

⁵ Vidi čl.948 st.1 i 2 Zakona o obligacionim odnosima

⁶ Navedeno prema: Šulejić P. “Pravo osiguranja” , str.270 , P.F.Beograd i Dosije , Beograd , 1997.

⁷ Vidi čl.948 st.3 Zakona o obligacionim odnosima

To ovim ugovorima daje karakter obeštećenja, što je jedno od osnovnih obilježja ugovora o osiguranju imovine.

Nije rijedak slučaj da se u Opštim uslovima za osiguranje lica od posljedica nesrećnog slučaja (nezgode) osiguravajućih organizacija⁸ osiguranjem obuhvata *izgubljena zarada zbog nesposobnosti za rad (tzv.dnevna naknada) ili pak troškovi liječenja i sl.*

U nekim vrstama ugovora o osiguranju od posljedica nesrećnog slučaja naša sudska praksa⁹ nalazi pravnu prirodu ugovora o osiguranju od odgovornosti lica koje je odgovorno za nastupanje osiguranog slučaja.

To se posebno odnosi na ***ugovore o kolektivnom osiguranju radnika od posljedica nesrećnog slučaja*** koje sa osiguravačem zaključuje preduzeće u kojem su ti radnici zaposleni , uz uslov da ***premiju osiguranja plaća to preduzeće iz vlastitih sredstava*** (na primjer iz sredstava čistog prihoda) i ***da je isto preduzeće građansko-pravno odgovorno za štetu.***

Ovo osiguranje , u stvari zaključuje preduzeće da bi svoju odgovornost za eventualnu štetu prenijelo na osiguravača. Njegova svrha je osiguranje preduzeća za slučaj nesreće na poslu njegovog radnika , slijedom čega se osnovano može zaključiti da je ono je ugovoreno prvenstveno u korist radne organizacije.

Ne bi se radilo o ugovoru o osiguranju od odgovornosti u gore iznesenom smislu ukoliko bi se premija osiguranja plaćala iz sredstava koja po raznim osnovama pripadaju radnicima , kao na primjer , iz sredstava namjenjenih za plate i druga primanja radnika ili pak iz drugih sredstava koja su namjenjena za zadovoljavanje zajedničkih potreba zaposlenih radnika odnosno preduzeća.

Karakter ugovora o osiguranju od odgovornosti imaju i drugi oblici kolektivnog osiguranja lica od posljedica nesrećnog slučaja kao što je na primjer : obavezno osiguranje putnika u javnom saobraćaju , osiguranje hotelskih gostiju , posjetilaca raznih , kulturnih , sportskih , turističkih manifestacija , naravno i ovdje uz uslov da premiju osiguranja plaća ugovarač osiguranja iz svojih sredstava.

⁸ Vidi čl.2 Opštih uslova za osiguranje lica od posljedica nesrećnog slučaja (nezgode) OZ "Sarajevo-osiguranje" d.d. Sarajevo , str.2 , Izdanje navedenog društva , Sarajevo 1991 g.

⁹ Vidi Zaključak Savjetovanja Saveznog suda, republičkih i pokrajinskih sudova i Vrh.vojnog suda od 14 i 15.09.1983. , "Bilten Saveznog suda" br.19 , str.br.5

3. KONKURENCIJA PRAVA NA NOVČANU NAKNADU NEMATERIJALNE ŠTETE I PRAVA NA OSIGURANU SUMU IZ UGOVORA O KOLEKTIVNOM OSIGURANJU RADNIKA OD POSLJEDICA NESREĐNOG SLUČAJA

Nematerijalna šteta se najčešće označava kao nanošenje drugome fizičkog ili psihičkog bola ili straha.

Navedenu definicija neimovinske štete uglavnom je prihvatila naša pravna teorija¹⁰, te zakonodavna¹¹ i sudska praksa¹².

Određujući pojam nematerijalne štete u čl.155 ZOO, zakonodavac se jasno opredjelio da pod ovim vidom štete podrazumjeva bol i strah kao fizički i psihički doživljaj povrede tjelesnog integriteta i narušenja zdravlja, iz čega slijedi, da činjenica, što je kod nekog, usljed štetne radnje, nastupila povreda tjelesnog integriteta ili oštećenje zdravlja, sama za sebe, još ne znači, u smislu navedene zakonske odredbe, da je isto lice pretrpjelo štetu koju ima u vidu pomenuta zakonska odredba.

Prema tome, da bi se moglo govoriti o postojanju ovog vida štete, oštećenja organizma moraju biti praćena fizičkim bolovima određenog intenziteta i trajanja, te imati svoje neposredne refleksije i reperkusije u psihičkoj sferi oštećenog i to u manifestacijama psihičkog bola ili straha takvog intenziteta i trajanja da su podobni da naruše psihičku i emocionalnu ravnotežu oštećenoga.

Za sve navedene vidove nematerijalne štete, oštećenom, prema našem pozitivnom pravu, pripada određena zadovoljština i to najčešće u novčanom obliku kojom se ublažava šteta koja mu je prouzrokovana.

¹⁰ Tako Prof.M.Konstatinović u svom kapitalnom djelu "Skica za Zakonik o obligacijama i ugovorima" u čl.124 Skice daje definiciju imovinske i neimovinske štete :

" Pod štetom se podrazumjeva ne samo svako umanjenje nečije imovine (pretrpljeni gubitak ili prosta šteta) i sprečavanje njenog povećanja (izmakli dobitak) , nego i povrede svakog zakonitog interesa , kao i povrede prava ličnosti: slobode , časti, ugleda , stida , ličnog i porodičnog mira i drugih ličnih dobara , kao i nanošenje drugome fizičkog ili psihičkog bola (moralna ili neimovinska šteta)."

¹¹ čl.155 Zakona o obligacionim odnosima (Sl.list.SFRJ br.29/78;39/85;45/89; 57/89 i Sl.gl.RS br.17/93 i 3/96): „ Šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta) i sprečavanje njenog povećanja (izmakla korist), kao i nanošenje drugome fizičkog ili psihičkog bola ili straha (nematerijalna šteta)."

¹² Zaključak br.1-(1) Savjetovanja Saveznog suda,Vrhovnih sudova republika i autonomnih pokrajina i Vrhovnog vojnog suda od 15 i 16.10.1986 godine u Ljubljani : "Pod nematerijalnom štetom u smislu Zakona o obligacionim odnosima podrazumevaju se fizički bol,psihički bol i strah".

To naročito važi za reparaciju nematerijalne štete zbog pretrpljenih psihičkih bolova zbog oštećenja tijela ili narušenja zdravlja , koja je inače poznata u našoj teoriji i praksi pod nazivom “ duševni bol zbog umanjenja životne aktivnosti”.¹³

Nastupanjem nematerijalne štete nastaje za štetnika obaveza da tu štetu nadoknadi oštećenom.

Međutim , ako je štetni događaj predviđen kao osigurani slučaj , oštećeni kao osiguranik ili pak korisnik osiguranja ima pravo i na osiguranu sumu koja je predviđena ugovorom o osiguranju.

U takvoj situaciji dolazi do svojevrstne konkurencije opštih pravila kojima se uređuje pravo na naknadu nematerijalne štete i pravila iz osiguranja.

Najčešći slučaj konkurencije opštih propisa o naknadi štete i propisa o osiguranju u praksi susrećemo kod ugovora o kolektivnom osiguranju radnika od posljedica nesrećnog slučaja (nezgode).

Kod navedenih ugovora, ako nastupi osigurani slučaj predviđen ugovorom i Uslovima osiguravača, oštećeni radnik kao korisnik osiguranja stiče pravo, da od osiguravača zahtjeva isplatu cijele ili dijela osigurane sume, a povodom štete koja je obuhvaćena osiguranjem.

Koji vidovi štete su obuhvaćeni ovim osiguranjem?

To su prema Uslovima¹⁴ osiguravača najčešće :

- smrt ;
- trajni gubitak opšte radne sposobnosti (invalidnost)
- prolazne nesposobnosti za rad (dnevna naknada)
- troškovi liječenja i dr.

Odmah se može uočiti da rizici kao što su *smrt i trajni gubitak opšte radne sposobnosti (invalidnost)* spadaju **u nematerijalnu štetu**, dok *troškovi liječenja i dnevna naknada zbog prolazne nesposobnosti za rad* , predstavljaju vidove **materijalne štete**.

Iz navedenog razloga je teško odrediti pravnu prirodu ovih ugovora, odnosno odgovoriti na pitanje da li ovi ugovori imaju imovinski karakter, pa time i da li osigurana suma koja se iz osnova ovih ugovora uplaćuje ima karakter obeštećenja ili pak kontraprestacije jedne ugovorne strane na prestaciju druge .

¹³ čl.200 st.1 Zakona o obligacionim odnosima (Sl.list.SFRJ br.29/78;39/85;45/89;57/89 i Sl.gl.RS br.17/93 i 3/96)

¹⁴ Vidi čl.2 Uslova za osiguranje lica od poslj.nesrećnog slučaja (nezgode) OZ “Sarajevo-osiguranje” d.d. Sarajevo , 1991.

Ugovori o kolektivnom osiguranju radnika od posljedica nesrećnog slučaja , po stanovištu naše sudske prakse¹⁵ , jesu ugovori o osiguranju odgovornosti ukoliko je premiju, iz vlastitih sredstava, platilo preduzeće u kojem je radnik zaposlen i ukoliko je to preduzeće odgovorno za štetu, što navedenim ugovorima nesumnjivo daje karakter ugovora o osiguranju imovine.

Prema tome , u takvom slučaju oštećeni *nema pravo da kumulira osiguranu sumu koja mu pripada na osnovu ugovora o kolektivnom osiguranju radnika od posljedica nesrećnog slučaja i naknadu štete koja mu pripada po opštim pravilima o naknadi štete od odgovornog preduzeća (odnosno osiguravajućeg društva kod kojega se preduzeće osiguralo od odgovornosti) , što znači da ne može istovremeno da ostvari i pravo na osiguranu sumu po osnovu osiguranja od nesrećnog slučaja i naknadu od lica odgovornog za štetu prouzrokovanu događajem koji predstavlja osigurani slučaj.*

4. URAČUNAVANJE OSIGURANE SUME IZ KOLEKTIVNOG OSIGURANJA RADNIKA OD POSLJEDICA NESREĆNOG SLUČAJA U NAKNADU NEMATERIJALNE ŠTETE NA IME DUŠEVNIH BOLOVA ZBOG UMANJENJA ŽIVOTNE AKTIVNOSTI

Načelo odštetnog prava da naknada ne može biti veća od iznosa štete nesumnjivo stvara obavezu da se sve isplate u vezi štetnog događaja uračunavaju u naknadu za odgovarajući oblik štete.

Iznijeto načelo se na odgovarajući način odnosi i na slučaj isplate po osnovu osigurane sume iz ugovora o kolektivnom osiguranju radnika od posljedica nesrećnog slučaja.

Kako se saglasno Opštim uslovima za kolektivno osiguranje radnika od posljedica nesrećnog slučaja (nezgode) , osigurani slučaj može odnositi na opštu radnu sposobnost , tjelesna oštećenja ili narušenje zdravlja , onda je jasno da ovo osiguranje obuhvata i duševne bolove

¹⁵ Vidi odluke V.S.Jugoslavije br.Rev.2434/65 od 08.10.1965 ; ZSO ,knj.X sv.3 ,br.306 ; V.S.BiH br.Gž-911/68 , ZSO , knj.XV , sv.1 , br.39 ; V.S.Jugoslavije br.rev.235/69 , ZSO , knj.XV br.32;V.S.Srbije Gž.2520/74 od 24.6.1974 , ZSO , nova serija knj.II sv.I , br.56 ; V.S.BiH Gž.371/72 od 21.9.1972 , Informator br.2007/73;VS Hrvatske Gž.3368/76 , Informator br.2605/79 ; V.S.Hrvatske Gž.4667/72 od 19.12.1972 , Informator br.2134/74; V.S.Republike Hrvatske,Rev.2172/99 od 20.04.2000 g , Izbor odluka VS RH br.2/2000 , stajalište br.51 ; VS RH , Rev.400/95 od 23.02.99 i Rev.1920/98 od 06.10.98 , Izbor odluka VSRH br.1/99,

zbog umanjenja životne aktivnosti kao poseban , zakonom predviđen vid nematerijalne štete.

Kod ovakvog stanja stvari , osigurana suma koja je isplaćena povodom nesrećnog osiguranog slučaja koji je doveo do tjelesne povrede-oštećenja ili narušenja zdravlja , **uračunava se u naknadu nematerijalne štete**¹⁶ dosuđenu na ime duševnih bolova zbog umanjenja životne aktivnosti , uz uslov da je premiju osiguranja platilo preduzeće koje je odgovorno za nastupanje osiguranog slučaja odnosno štetu koju je pretrpio oštećeni radnik.

I sudska praksa najviših sudova bivše SFRJ¹⁷ zauzima identičan stav kada je u pitanju odnos osigurane sume iz ugovora o kolektivnom osiguranju radnika od posljedica nesrećnog slučaja i pravične novčane naknade nematerijalne štete na ime duševnih bolova zbog umanjenja životne aktivnosti.

Smatramo da je navedeni stav sudske prakse i danas aktuelan i potpuno prihvatljiv u praksi naših sudova i osiguravajućih organizacija.

Međutim, u sudskoj praksi naših sudova¹⁸ primjećuju se izvjesna kolebanja i nedosljednosti u primjeni zakonskih propisa i stavova sudske prakse o pravu kumulacije i uračunavanja osigurane sume u novčanu naknadu nematerijalne štete , pa je u interesu dosljednog sprovođenja načela zakonitosti i pravne sigurnosti uopšte da se na ista i ukaže.

Naime, po mišljenju suda izraženom u navedenoj sudskoj odluci , *“tvrđnja tužene o uračunavanju isplaćene naknade iz osnova kolektivnog osiguranja u naknadu koja je utvrđena u okviru osigurane sume nije od uticaja na zakonitost pobijane presude i nema značaja za pravilnu primjenu materijalnog prava”*, **jer “takav prigovor može isticati samo preduzeće koje je uplatilo premiju i koje je u obavezi da nadoknadi razliku do potpune naknade štete , ukoliko tužitelj to bude zahtjevao.”**

Mislimo da opisano rezonovanje nema uporišta u zakonskim propisima kojima se regulišu pravni odnosi između osiguravača, osiguranika i oštećenog trećeg lica, koji proističu iz ugovora o

¹⁶ Tako i Dr.Zoran Ivošević , u članku : “Naknada štete i prava oštećenog iz osiguranja” , u Zborniku “Prouzrokovanje štete i njena naknada II “ ,str.43 i 44 , izdanje “Perimex”,Budva ,1999.

¹⁷ Zaključak br.12 i 13 Savjetovanja Saveznog suda,Vrhovnih sudova republika i autonomnih pokrajina i Vrhovnog vojnog suda od 15 i 16.10.1986 godine u Ljubljani , Bilten sudske prakse V.S.BiH br.,1/87 ,str.66-67 , te odluku V.S.Srbije – Odj.u Novom Sadu Gž.601/67 od 19.10.1967.

¹⁸ Vidi rješenje Okružnog suda u Banja Luci Gž-701/01 od 04.07.2001 godine

kolektivnom osiguranju radnika od posljedica nesrećnog slučaja i da mora trpiti ozbiljnu kritiku.

Naime, u slučaju kada ugovor o kolektivnom osiguranju radnika od posljedica nesrećnog slučaja ima karakter ugovora o osiguranju preduzeća od odgovornosti u smislu čl.941 st.1 i 2 Zakona o obligacionim odnosima, nastupanjem osiguranog slučaja, između osiguravajućeg društva kao osiguravača i preduzeća kao osiguranika nastaje specifičan građansko-pravni odnos prema kome osiguravač na sebe preuzima pravne posljedice građanske odgovornosti svoga osiguranika do visine osigurane sume na koju se obavezao prema osiguraniku.

Odgovornost osiguravača je prema našoj sudskoj praksi izvedena iz odgovornosti osiguranika i uslovljena je odgovornošću osiguranika kako u pogledu njenog postojanja, tako i u pogledu njene visine. To praktično znači da se osiguranik i osiguravač nalaze u istom položaju u odnosu na oštećeno treće lice i solidarno su mu odgovorni, slijedom čega prema oštećenom licu mogu isticati iste prigovore, pa prema tome i prigovor nedozvoljenosti kumulacije osigurane sume i naknade štete u smislu čl.948 st.3 ZOO, odnosno zahtjevati da se u naknadu štete uračuna osigurana suma koju je oštećeni primio iz osnova ugovora o osiguranju od posljedica nesrećnog slučaja.

Zbog prirode pravnog odnosa koji se uspostavlja ugovorom o osiguranju od odgovornosti između tuženog kao osiguravača i preduzeća kao ugovarača osiguranja, te zbog procesnog položaja osiguravača u slučaju "actio directa" oštećenog trećeg lica (koji prema osiguravaču ima sopstveno pravo na naknadu iz osiguranja - čl.941 st.1 i 2 ZOO), prigovor zabrane kumulacije prema trećem oštećenom licu kao tužiocu s punim pravom može istaći i sam osiguravač u parnici po direktnoj tužbi, koji ugovorom o osiguranju od odgovornosti na sebe preuzima pravne posljedice građanske odgovornosti svoga osiguranika.

Na gornjem primjeru iznesena nedosljednost u primjeni propisa i opšteprihvaćene sudske prakse u pogledu prava na kumulaciju osigurane sume i naknade štete i uračunavanja osigurane sume u naknadu nematerijalne štete, stvara latentnu, ali realnu opasnost za pravnu sigurnost fizičkih i pravnih lica prilikom realizacije njihovih prava pred sudovima, a često dovodi i do nepotrebnog i predugog trajanja sudskih postupaka.

5. ZAKLJUČAK

Ako bi oštećeni mogao putem kumulacije da ostvari više nego što iznosi šteta, to bi moglo da utiče na namjerno prouzrokovanje štete ili bi vodilo manjoj opreznosti osiguranika.

S druge strane, ako bi osiguravač bio oslobođen obaveze za iznos koji leži na teretu lica odgovornog za naknadu štete, s razlogom se može postaviti pitanje, da li se on neosnovano bogati za iznos premija koje je naplatio.

I konačno, ako prava osiguranika ne prelaze na osiguravača koji je isplatio naknadu iz osiguranja, onda bi to značilo da je štetnik oslobođen od odgovornosti.

Iz iznesenih razmatranja se može sa sigurnošću zaključiti da sporna pitanja prava na kumulaciju osigurane sume i naknade štete, kao i pitanje uračunavanja primljenog iznosa osigurane sume u novčanu naknadu nematerijalne štete imaju nesumnjiv značaj za sve učesnike građansko-pravnih odnosa koji se uspostavljaju zaključenjem ugovora o osiguranju i prouzrokovanjem štete.

Zbog značaja koji iznesena sporna pitanja imaju za praksu naših sudova i osiguravajućih društava, potrebno bi bilo da se ista jednostavnije i jasnije regulišu u odredbama važećeg Zakona o obligacionim odnosima, što se naročito odnosi na pitanje pravne prirode ugovora o kolektivnom osiguranju lica od posljedica nesrećnog slučaja.

Literatura :

- [1] “Komentar ZOO” , grupa autoira , izdanje “Savremena administracija” Beograd , 1995.
- [2] Cigoj Dr.Stojan: “Komentar obligacijskih razmerij”, izdanje ČZ “Uradni List”Ljubljana 1986
- [3] Predarg Šulejić : “Pravo osiguranja”: izdanje Centar za publikacije i Dosije , Beograd 1997;
- [4] Blagojević-Krulj : “Komentar ZOO” , izdanje “Savremena administracija” Beograd , 1980.
- [5] Stanković Obren: “Naknada štete” izdanje “Nomos” Beograd , 1998 ,
- [6] Nataša Mrvić-Petrović-Zdravko Petrović – Aleksandar Filipović: “Obavezno osiguranje od autoodgovornosti i naknada štete , izdanje “Institut za kriminološka istraživanja” Beograd, 2000 godina
- [7] Jankovec Dr.Ivica : “Obavezno osiguranje za štete od motornih vozila” , “Savremena administracija” , Beograd , 1977 godine.
- [8] “Prouzrokovanje štete i njena naknada I iII”, Zbornik radova , izdanje“Perimex” Budva 1999.
- [9] “Obavezno osiguranje , naknada štete i obezbeđenje potraživanja” Zbornik radova , Budva 2000 g.
- [10] “Pavni život” br.2-3/1989 – Tematski broj ZOO 1978-1988 – Zbornik radova sa savjetovanja o desetogodišnjoj primjeni ZOO održanog na Kopaoniku , decembra 1988 g.
- [11] Bilten Vrhovnog suda BiH br.1/87
- [12] Izbor odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske , br.2/2000 , izdanje VS RH , Zagreb 2000
- [13] Ivica Crnić –Ante Ilić “Osiguranje i naknada štete u saobraćaju” , Informator , Zagreb 1987.
- [14] Dr. Ivica Jankovec , Dr.Vladimir Jovanović , Dobroslav Ogrizović i Prof.Dr.Jovan Slavnić: “ Komentar Zakona o osnovama sistema osiguranja imovine i lica” izdanje Udruženja osig. organizacija Jugoslavije , Beograd 1991.